رَبِّ زِدنِی عِلماً

اين سخنِ عشق است نی از شاعريست
کئی خسان دانند اين اشعار را
(آشکار)

مُرتّب

قاضي علي اکبر درازي

دفعه دوم ـــ ۲۵۰ ـــ جون سنه ۱۹۷۶ع

هديه:- ٽي روپيه ۳

حق واسطا قائم

۷۸۶

مارا نصیب است عشق و مستی
ای زاهد با تو باد ہستی

(آشکار)

تصنيف شده

سرتاج الشعراء شاهنشاهِ عشق

حضرت سچل سرمست

كتابت محمد ايوب سكر — مطبعت: عوامي پرنٽرز سكر

پيش لفظ

سرتاج الشعراء، شاهنشاهِ عشق، شاعرِ هفت زبان، فخرِ پاڪستان، رند بيباڪ حضرت سچل سرمست جو فلسفو آهي "پاڻ سڃاڻ" تنهن ڪري سندس سمورو ڪلام انهيءَ ڏس ۾ ڇپيل آهي. اهو اهڙو ته وسيع ۽ بيباڪ آهي جو اهڙو ٻيو ڪو ڏسڻ ۾ نه ايندو. سندس ڪلام ۾ انسان ذات کي صرف هڪڙي مقصد (معرفت) لاءِ بار بار نقاري جي چوٽ تي بلڪل بي باڪيءَ سان مؤثر ۽ جاذب طريقي سان رغبت ڏياري انکي حاصل ڪرڻ لاءِ دعوت ڏنل آهي ۽ انجي تعليم اهڙي ته سهل ۽ دلڪش نموني سان ڏني ويئي آهي جا بيشڪ لاجواب آهي. جهڙي طرح ننڍڙي ٻار کي سيکارڻ ۽ سمجهائڻ لاءِ استاد مٺا مٺا دلپسند ۽ دلنشين مثال ۽ طريقا پيش ڪندو آهي تهڙيءَ طرح هن معلم اعظم، اڪمل استاد، حقيقي رهبر، ڪامل رهنما، عجيب ۽ انوکا، جاذب ۽ دلڪش دليل ۽ مثال پيش ڪري ازل کان آخر تائين جامع ۽ مڪمل تربيت ۽ تعليم ڏني آهي ۽ ڪا ڪمي باقي نه ڇڏي آهي.

ساري دنيا ۾ اهڙو ڪو به شاعر ٿي نٿو سگهي جنهن هن قسم جهڙا بينظير ۽ بي مثال دليل پنهنجي شعر ۾ پيش ڪيا هجن. هي اقليم سخن جو تاجدار ۽ قادر الڪلام شاعر سنڌ جي باشندن لاءِ بيشڪ باعثِ فخر ۽ ناز آهي.

هن هفت زبان جي ماهر شاعر جي فارسي تصنيفات منجهان "ديوان آشڪار" ۾ [illegible] ڏنل شعر مير علي مراد خان والي رياست خيرپور ڇپايو هو [illegible]

ڇپايو آهي جو معرفت الهي جو بينظير گنج آهي ۽ مثنوي "عشق نامه" سنڌي معنى
سميت هن مرتب ڇپايو آهي - ساري دنيا ۾ ڪو به شاعر عشق جي ايتري تعريف
ڪري نه سگهي جيتري هن مثنوي ۾ تعريف ٿيل آهي - هي مثنوي "گدا نامه"
هن سلسله جو ٿيون نمبر ڪتاب آهي -

ازان سواءِ ٻيون ٻه مثنويون "تارنامه" ۽ "درد نامه" سنڌي معنى سان هن مرتب
ڪي تيار ڪري رکيون آهن ۽ سلطان العاشقين "حضرت سخي قبول محمد" دوم جي
سوانح حيات پڻ ڪي تيار ڪري رکي آهي - جيڪڏهن درگاه شريف جي طالبن همت افزائي
ڪئي ته اهي ٽيئي ڪتاب فوراً ڇپايا ويندا -

باقي رهيل ٽي مثنويون راز نامه، وصلت نامه ۽ رهبر نامه پڻ ڇپايون
ويون آهن - آخر ۾ ايم - ڊي - لالا صاحب نانڪ رام (رباني) جيڪي سرمست اڳ ۾ ئي
شڪرگذاري ڪجي ٿي جنهن صاحب جي همت افزائي سان هن بندي ۾ هن
ضعيف عمر ۾ ڪتابن لکڻ جو شوق پيدا ٿيو آهي -

الفقير: - زوار قاضي علي اڪبر درازي

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

گُدازنامہ

۱۔ آن خدا موجود در ہر جا ببین — آن خدا مشہود سرتاپا ببین

۲۔ آن خدا موجود اندر ہر مکان — آن بود معبود اعیان و نہان

۳۔ اسماء والارض باشد نور او — ہست حق ذاکر و مذکور او

۴۔ آن خدا موجود اندر کائنات — این ہمہ باشد صفات پاک ذات

۵۔ آمدہ ظاہر بنام مُصطفٰے — بالیقین دانستن است ذاتِ خدا

۶۔ حکم جاری کردہ در نامہ شریف — بر خود آوردہ ہمیں پاک صحیف

۷۔ آن محمدؐ آن احد باشد یکی — بالیقین دانی نیابی در شکی

۸۔ چُون بی نطق اشارہ او نمود — بر رُخِ من خاص در گنجِ کشود

۹۔ آمدہ موج ز دریائے گران — میکنم از موج آن علمِ بیان

۱۰۔ میکنم آغاز این مکتوب را — جان دادہ بر دلم محبوب را

۱۱۔ نام این نامہ گدازنامہ شد — در گداز جسم جان و جام شد

بسم الله الرحمٰن الرحيم

مثنوي گدازنامه (سنڌي ترجمه)

۱. خداوند ڪريم هر جا موجود آهي. ۽ اهو مٿي کان پيرن تائين حاضر ناظر آهي.

۲. اهو خداوند ڪريم هر مڪان ۾ موجود آهي. ۽ اهو ظاهر باطن ۾ عبادت جي لائق آهي.

۳. زمين ۽ آسمان تي هن جو نور آهي. اهوئي بيشڪ ذاڪر ۽ مذڪور آهي.

۴. اهو خدا ساري ڪائنات ۾ موجود آهي. اها هن پاڪ ذات جي صفات آهي.

۵. هو محمد مصطفيٰ جي نالي سان ظاهر ٿي آيو. يقين سان سمجهه ته محمد صلعم خدا جي ذات آهي.

۶. هن نامه شريف ۾ پنهنجو حڪم جاري ڪيائين. ۽ پاڻ تي ئي اهو پاڪ ڪتاب نازل ڪيائين.

۷. محمد صلعم ۽ خدا هڪ آهي. تون ان تي اعتبار ڪر ۽ شڪ نه آڻ.

۸. جڏهن انهيءَ ڳالهيندڙ مون کي اشارو ڪيو. ته مون منجهه هن جي خاص گنج جو دروازو کلي پيو.

۹. هن جي بي پايان درياهه جي موج مون تي چڙهي آئي ۽ انهيءَ موج منجهان مان هيءُ بيان ظاهر ڪيان ٿو.

۱۰. مان هن ڪتاب کي شروع ڪيان ٿو. ۽ مان پنهنجي جان پنهنجي محبوب کي سپرد ڪيان ٿو.

۱۱. هن نامه جو نالو گدازنامه ٿيو. جسم ۽ جان ۽ جام ان ۾ محو ٿي ويو.

۱۲۔ من نمی گویم گویا او بود — من نمی جویم جویا او بود

۱۳۔ برف آرد رو بسوی آفتاب — می گدازد محو گردد گشت آب

۱۴۔ اصل آن آب ست آب برف — برف آن آب ست بشنو این حرف

۱۵۔ چون ہستی خود بپاید برف گشت — چون گداز برف از ہستی برفت

۱۶۔ صد تصرّف زو شد بعد از گداز — گشت کارِ او سبزه ہا کرده فراز

۱۷۔ بعد از آن آب شد برف برفت — گاه جاری آب گاه برف گشت

۱۸۔ آب بستہ یخدان چون بنده ایست — آب جاری خواجہ فرخنده ایست

۱۹۔ ای پسر آن برف آن آب است یک — چونکہ بدل است آنکہ مہتاب ست آیک

۲۰۔ جسم و جان در راه مولیٰ کن گداز — تا شوی در ہر دو عالم سرفراز

۲۱۔ جز گدازی نیست کارِ عاشقان — کن گدازی خویشتن ای مہربان

۲۲۔ کی شوی واصل بجز این تن گداز — نی شوی تو جز گداز آگاه راز

۲۳۔ چون جُدا ز آب شد گشتہ حباب — چون حباب محو شد گردید آب

۲۴۔ آن حباب در بحر گرد ببین گداز — خود شود دریائی با موج دراز

۲۵۔ سر بپایانی گشد نامش حباب — باز شد بعد از گدازی بحر آب

١٢. مان ننڍو ٻوليان پر اهو ٻولڻ وارو تو ٻولي. مان ننڍو ڳوليان پر ڳولڻ وارو تو ڳولي.

١٣. برف جڏهن سُڄ ڏانهن ٿي منهن ڪري. تڏهن ڳري وڃي ٿي ۽ پاڻي ٿيو ٿي پوي.

١٤. اصل اُهو پاڻي هو جنهن پاڻيءَ مان برف ٿي. برف اُهو ساڳيو پاڻي آهي، هيءُ لفظ سمجھ.

١٥. جڏهن هٿ ۾ آئي ته برف ٿي. جڏهن وري ڳري ويئي ته هنجي هستي هلي ويئي.

١٦. ڳرڻ کان پوءِ هن مان سوين ڪم ٿيا. اُن مان ڪيئي کيتيون ۽ سبزيون آباد ٿيون.

١٧. پوءِ اُهو پاڻي ٿيو ۽ برف هلي ويئي. ڪڏهن پاڻي تو ٿئي ڪڏهن برف ٿي ٿي.

١٨. جميل پاڻي (برف) پاڻيءَ جي مثل آهي. ڳريل پاڻي مالڪ حقيقي جي مثال آهي.

١٩. اي پٽ! اهو پاڻي ۽ برف هڪ شيءِ آهي. جيئن چنڊ ۽ سُج هڪ آهي.

٢٠. تون پنهنجو جسم ۽ جان الله جي راهه ۾ ڳار. ته ٻنهي جهانن ۾ تون سرفراز ٿئين.

٢١. پاڻ ڳارڻ کان سواءِ عاشق جو ٻيو ڪم ناهي. اي مهربان! تون پاڻ کي ڳار.

٢٢. جان جي فنائي کان سواءِ تو واصل بالله ڪيئن ٿيندين. ۽ نه فنائي کان سواءِ توکي راز جي خبر پوندي.

٢٣. پاڻيءَ کان جدا ٿي ڦوٽو ٿئي ٿو. جڏهن ڦوٽو ڳري ته وري پاڻي ٿئي ٿو.

٢٤. اُهو ڦوٽو وري جڏهن درياهه ۾ ڳري ٿو ته وري خود درياهه ٿي ڇوليون هڻي ٿو.

٢٥. جڏهن هو سرڪشي ڪري ٿو ته هن جو نالو ڦوٽو سڏجي ٿو. ڳرڻ کان پوءِ وري ساڳيو پاڻي ٿئي ٿو.

ه ربوبيت، ڪلام الهي الهام انهيءَ کي چئي سگهجي ٿو.

۲۶۔ در میان بنده مولی فرق این — تو بچشم حیرت انجا ببین

۲۷۔ در بحر توحید خود را غرق کن — تا روی در بارگاه ذوالمنن

۲۸۔ تو باتش عشق خود را خاک ساز — تا تو گردی از تذرو شاه باز

۲۹۔ چون نمک در آب آمیزان شود — آن نمک بعد از گدازی کی بود

۳۰۔ چون وجود آن نمک گردد گداز — آب گردد آن زمان ای پاکباز

۳۱۔ عبد چون در ذات پاک حق برفت — ای خدائی یک شده از غیر رست

۳۲۔ چون سهاگه سیم را سازد گداز — عشق تن را میکند هم محو باز

۳۳۔ آن سهاگه تو نگاه پیر دان — یا عنایات خدا تاثیر دان

۳۴۔ این وجود همچو سیم است ای پسر — عشق گردد چون سهاگه بهر دید

۳۵۔ هر کس در ره خدا خود را گداخت — این فنا سوی بقا باقی شناخت

۳۶۔ ای برادر بوته گل را گداز — سر بکش از نیاز، باشی بی نیاز

۳۷۔ بود شخصی دلبری با اسپ داشت — از برای آب نوشانی بتاخت

۳۸۔ بر کناره او بدریائی رسید — آب نوشانید و او را اسپ بدید

۳۹۔ ناگهان موجش درون دریا برد — سوار او را در بحر اعظم کنی

رسد

٢٦. الله جي ۽ ٻانهي جي وچ ۾ اهو فرق آهي. تون حيرت جي اکين سان اهو ڏس.

٢٧. وحدت جي درياهه ۾ تون پاڻ کي غرق ڪر. ته تون الله جي حضور ۾ وڃي پهچين.

٢٨. تون پاڻ کي عشق جي باهه ۾ خاڪ ڪر. ته شڪري مان شهباز بڻجي پوين.

٢٩. لوڻ جڏهن پاڻيءَ ۾ ملائجي ٿو. اهو لوڻ ڳرڻ کانپوءِ ڪاٿي رهي ٿو؟

٣٠. جڏهن ان لوڻ جو وجود ڳري ٿو. ته اي پاڪباز! اهو پاڻي ٿي ٿو پوي.

٣١. ٻانهو جڏهن الله جي ذات ۾ ملي ٿو. اي خدائي (تخلص سچل سرمست) تڏهن

هو هڪ ٿئي ٿو ۽ غير کان ڇٽي ٿو.

٣٢. جئين سهاڳو چانديءَ کي ڳاري ٿو. تئين عشق جسم کي ڳاري ٿو.

٣٣. اهو سهاڳو مرشد جي نظر سمجهه. يا الله جي عنايت جو اثر سمجهه.

٣٤. اي پٽ! هيءُ جسم چانديءَ جي مثال سمجهه ۽ عشق کي سهاڳو ڪري سمجهه.

٣٥. جنهن پاڻ کي الله جي راهه ۾ فنا ڪيو. سو فنا جي درجي کان بقا جي درجي کي وڃي رسيو.

٣٦. اي ادا تون هن مٽيءَ جي بوتي کي ڳار. نياز منجهان پاڻ کي ٻاهر ڪڍي بي نياز بڻج.

٣٧. هڪڙو شخص هو جنهن جي گهوڙي سان دل هئي. هن کي پاڻي پيارڻ لاءِ ڊوڙائيندو ويو.

٣٨. ڪناري کان اڳتي درياهه ۾ ويو. پاڻي پياري هن کي واپس ٿي وريو.

٣٩. مگر اوچتو هن کي درياهه جي ڇولي گهلي وئي. هينئر سوار انهيءَ وڏي درياهه ۾

هن کي ڪيئن پهچي؟

۴۰. اندرون دریا اسپش غرق شد — دید آین احوال سوارش نعره زد

۴۱. خویش را انداخت در بحرِ عمیق — تا بگردد او عنان آن غریق

۴۲. لیک اسپش تا ز دستش دور رفت — سوار او صد غوطه خورده باز گشت

۴۳. چون به موجان موج آن شخص فتاد — پس بدریا شد باز در بر گشاد

۴۴. غوطه خورده بر کناره در رسید — ناگهان از سنگ یک دیوار دید

۴۵. همچون قلعه سخت آن دیوار بود — رفتن آنجایی بسبب دشوار بود

۴۶. با قبت در درون دیوار رفت — جسم او گداخت هم از خود رفت

۴۷. جسم او شد آب گلی شد روان — موجها در موج میزد اندر آن

۴۸. چند مدت بود او حالا محال — خلق می نوشید زان آب زلال

۴۹. جسم او اندر گدازی آمده — از گدازی سرفرازی آمده

۵۰. چون از آن دیوار شد آبِ روان — جسم دیگر گشت پیدا از اندران

۵۱. نام او گردید سلطان العارفین — هر کسی گویند شاهِ عاشقین

۵۲. ای پسر از اسرار این آگاه شو — زانکه از عبدی و تو الله شو

۵۳. فکر کن گیری همین احوال را — تا گذاری غیر قیل و قال را

هنجو گهوڙو درياهه ۾ غرق ٿي ويو. اهو حال ڏسي سوار دانهون ڪرڻ لڳو.

پاڻ هوا ونهي درياهه ۾ گهري پيو. ته هو بدل گهوڙي کي واڳ کان جهلي اچي.

مگر گهوڙو هن کان گهڻو پري هليو ويو. هو سوار غوطا کائي واپس اچڻ لڳو.

جڏهن اهو شخص درياهه جي چولين ۾ پيو. ته تکيون پانهون هڻڻ لڳو.

آخر غوطا کائيندو اچي ڪناري تي پهتو. اوچتو هن پٿر جي ديوار ڏٺي.

اها ديوار ڪوٽ وانگر سخت هئي. بنا ڪنهن وسيلي جي هن کي اتان لنگهڻ ڏکيو هو.

نيٺ هو انهيءَ ديوار مان لنگهي ويو. هن جو جسم ڳري ويو ۽ هو خوديءَ کان آزاد ٿيو.

هن جو جسم سارو پاڻي ٿي ويو ۽ وهڻ لڳو. چولين تي چولين اندران هڻڻ لڳو.

گهڻي مدت کانپوءِ هو مالا مال ٿي ويو. خلق اتان ئي روپ ۾ پاڻي تي پيئندو.

جسم ان جو سارو ڳري ويو. ڳرڻ کانپوءِ هن کي سرفرازي نصيب ٿي.

جڏهن انهيءَ ديوار منجهان پاڻي جاري ٿيو. ته ٻيو اندران ٻيو جسم پيدا ٿي پيو.

ان جو نالو سلطانِ عارفين سڏجڻ لڳو. سڀ ڪو هن کي عاشقن جو شاهه چوڻ لڳو.

اي يار! انهيءَ اسرار کان واقف ٿيءُ. انهيءَ ڪري عبد مان الله ٿيءُ.

ذڪر ڪري انهيءَ احوال کي هٿ ڪر. ته تون به قيل قال کان ڇٽي پوين.

۵۴. خویش را دریاب تو کیستی — کیستی کیستی و چیـ

۵۵. این قبای جسم را تو دور کن — خویش را یک بار چون منصور

۵۶. خواجه منصور شاهِ عاشقان — قدر او دانند جمله عار

۵۷. خویش را در عشق بردار آورید — از جماعتِ عاشقان او سر ک

۵۸. کرد عریان درجهان شمشیرِ عشق — اندرین کونین کرده سیر

۵۹. آن جنید و شبلی حاضر بودند — حالِ او دیده همه حیران

۶۰. بود عزان شیر در آن جایگاه — شاه او بود همه دیگر

۶۱. در طریقی عاشقی او داد سر — کرد آن عاشق ز جسم و جان

۶۲. پاک شد از جسم و جان پاک شد — تا عرش همچون برجِ افلاک

۶۳. خود شناس و خود شناس و خود شناس — دور کن از خویشتن این عید

کیستم من کیستم من کیستم — در تحیر مانده ام تا چیستم

۶۴. این همه اعضا به زیرِ پا بنه — هم قدم از نیستی بالا

۶۵. پاک خیالات اندرون دیده بنه — دیده را بشناس غیرش را

۶۶. جسم پس کن دیده ها را بیش کن — هم فراموشی ز جسم خوی

تون پنهنجي خبر لهه ته تون ڪير آهين. تون ڪير آن تون ڪير آن ۽ تون ڇا آهين.

هن جسم جي ديس کي تون دور ڪر. پاڻ کي تون هيڪر منصور بڻاءِ.

منصور عاشقن جو بادشاهه آهي. سڀني عارفن کي هن جو قدر آهي.

عشق ۾ هن پاڻ کي سوليءَ تي چاڙهيو. عاشقن جي ٽولي ۾ پنهنجو سر بلند ڪيو.

عشق جي اگهاڙي ترار جهان ۾ ڪڙڪي ڪيائين. ۽ هن جهان ۾ عشق جو سير ڪيائين.

شيخ جنيد ۽ شبلي اتي حاضر هيا. هنجو هيءُ حال ڏسي سڀ حيران ٿيا.

هوا تي گجند ڏ شينهن هو. هو بادشاهه هو ۽ ٻيا سڀ هن جا سپاهي هيا.

عشق جي طريقه ۾ هن سر ڏنو. هن عاشق پنهنجي جان ۽ جسم کي فنا ڪيو.

پنهنجي جسم ۽ جان کان هو پاڪ ٿيو. هن جو سر آسمان جو ستارو ٿي پيو.

پاڻ کي سڃاڻ، پاڻ کي سڃاڻ، پاڻ کي سڃاڻ. هيءُ پانهپ وارو پوش پاڻ تان لاهي ڇڏ.
مان ڪير هان، مان ڪير هان، مان ڪير هان، انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان.

سبق (٢)

هي سڀ اعضوا تون پنهنجي پيرن هيٺيان رک. ۽ نيستي کان تون پنهنجو قدم مٿي رک.

پاڪ خيال پنهنجي ديد ۾ رک. پنهنجي ديد کي سڃاڻ ۽ غير نه رک.

جسم کي پوشتي ڪر ۽ اکيون اڳتي ڪر. پنهنجي هن جسم کي وساري ڇڏ.

۷۹۔ فهم کن ازین رموز آگاه شو — از گدازی در تصور شاه شو

۸۰۔ شاه گر آن عبدهٔ فرموده است — عامیان را راه این بنموده است

۸۱۔ گر بگوید شاه خود را بنده ام — لیک آن شاه را دانندہ ام

۸۲۔ دیگران را عبد گفتن چه مجال — شاه اعظم هست با درجه کمال

۸۳۔ عارفان "انا احمد" دانسته اند — صد کمر در خدمت آن شه لبسته اند

کیستم من کیستم من کیستم ۔ در تحیر مانده ام تا چیستم

۸۴۔ تا که بچه مرغ در بیضه بود — آن کجا سوی هوا بالا پرد

۸۵۔ بعد مدت چونکه بیضه بشکند — مرغ در پرواز آید پر زند

۸۶۔ می کند پرواز آن مرغ بلند — رستگاری یافت از قید کمند

۸۷۔ پس بود آن مرغ صاحب اختیار — تا کند پرواز هر سو هر دیار

۸۸۔ چونکه در بیضه بود پرواز کی — نغمه ها و سوز صد آواز کی

۸۹۔ ای پسر این جسم چون بیضه شکن — تا کنی پرواز سوی ذو المنن

۹۰۔ مرغ هستی کن یقین بیضه تیی — خویش را بشناس هم تا تو کئی

۹۱۔ لیک از نادانگی بیضه شدی — چون بدانائی رسی مرغ شدی

٧٩- سمجهه رک هن رمزمان واقف ٿي - پاڻ ڳاري بادشاهه ٿيو.

٨٠- انهي بادشاهه جيکڏهن پاڻ کي ٻانهو سڏايو آهي. ته اهاعام ماڻهن کي راه ٻڌايل آهي. ^ل

٨١- اگرچه اُهو بادشاهه پاڻ کي ٻانهو سڏرايو آهي. مگر مان اُن شاهه کي سچا تو آهي ته هو ٻانهو نه آهي مگر ذاتِ حق آهي.

٨٢- ٻين کي جا مجال آهي جو هن کي عبد (ٻانهون) سڏن - انهي شاهه جا اعلیٰ شان آهي.

٨٣- عارفن "انا احمد" جي مام سمجهي آهي - تنهن کري انهي شاهه جي غلامي سرتي کني آهي - رسول پاڪ فرمايو آهي "انا احمد بلا ميم" مان ميم کانسواءِ احمد آهيان يعني احد آهيان.

مان ڪير هان، مان ڪير هان، مان ڪير هان - انهي حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان

(سبق ٥)

٨٤- جيستائين پکي جو ٻچو آني اندر آهي - تيستائين هو هوا ۾ ڪيئن اُڏامندو.

٨٥- جڏهن هو آنو ڀڃي ٻاهر نڪري ٿو - تڏهن کنب کيڙي اُڏامي ٿو.

٨٦- پوءِ اُهو پکي مٿي اُڏامي ٿو - جڏهن هو انهي آني جي قيد مان آزاد ٿئي ٿو.

٨٧- پوءِ اهو پکي اختيار جو مالڪ آهي - جنهن طرف جنهن ولايت وڃيس ته اُڏامي وڃي ٿو.

٨٨- جيکڏهن آني ۾ بند هجي ها ته پوءِ ڪيئن اُڏامي ها - پوءِ هو سوز جون ٻوليون ڪيئن ٻولي ها.

٨٩- اي پٽ ! هي جسم آني وانگر آهي - ته پوءِ الله ڏانهن اُڏامي سگهين.

٩٠- تون پکي آهين يقين ڪر ته تون آنو نه آهين - تون پاڻ کي سڃاڻ ته تون ڪير آهين.

٩١- مگر ناداني کان تون آنو ٿيو آهين - مگر جيکڏهن تون دانا ٿئين ته تون اهو پکي آهين.

ل- هي اشارو رسول پاڪ صلعم ڏانهن آهي.

۹۲. مرغ تو دریائی اعظم بوده   کی تواند رجائی این سرِ دِه

۹۳. سوی آن دریاه کنی پرواز تو   تا ببفتید در جهان آواز تو

۹۴. چون بندی خود فراموشی کرده   پسند این کار ناخوش کرده

کیستم من کیستم من کیستم ـ در تحیّر مانده ام تا چیستم

۹۵. نامِ یک شهر هماله گفته اند   رفتن آنجا محاله گفته اند

۹۶. برف می بارد در آنجا بسي   رفتن آنجا نیست مقدوری کسي

۹۷. هر کسی طالب بود آنجا رود   گر رودِ هستی خود را رهد

۹۸. بگسلد پیوند از پیوند خویش   عشق خود را سازد آئینه کیش

۹۹. دل کند سرد از دنیا دني   از دو گیتی باشد او فرد غني

۱۰۰. اسپ چابک می دهند در دستِ او   طالبا بر اسپ چابک سوار شو

۱۰۱. کرد طالب اسپ چابک زیر ران   رفت اندر برف آندم بي گمان

۱۰۲. چون در آن برفِ عمیق اندر رسید   خود را در آنجا هیچ جز برف ندید

۱۰۳. اسپ چابک با سوار در آنجا گداخت   جسم و جان بگداخت با جانان گسخت

۱۰۴. بادشاها نبود از لطفت عجب   کز طفیلی دوستانت بي سبب

٩٢. تون انهيءَ وڏي درياهه جو ڪڪي آهين. تو پاڻ کي هن ٽيڊ ۾ ڇو ڦاسايو آهي.

٩٣. تون انهيءَ درياهه ڏانهن اُڏامي وڃ. ته ساري جهان ۾ تنهنجو آواز بلند ٿئي.

٩٤. تون پنهنجي بلندي ڇو وساري آهي. ۽ هيءُ ان وڻند ڙڪم تون ڇو پسند ڪيو آهي.

مان ڪير هان، مان ڪير هان، مان ڪير هان. انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان

(سبق ٦)

٩٥. هڪڙي شهر جو نالو همايه چون ٿا. انهيءَ جاءِ تي وڃڻ مشڪل چون ٿا.

٩٦. اُتي برف گهڻي پوي ٿي. اُتي ڪنهن جي وڃڻ جي پيٽي نا هي.

٩٧. جيڪو اُن جو طلبگار هوندو اهو اُتي ويندو. جو ڙيدو سو هستيءَ کان آزاد ٿيندو.

٩٨. اُهو پنهنجا سئو دالا ڳاپا توڙي توڇاڻ ي. عشق کي پنهنجي ايمان جي آرسي تو ٻنائي.

٩٩. جو پنهنجي دل ڪميني دنيا کان سرد تو ڪري. اُهو بنهي جهانن ۾ تونگر تو ٿئي.

١٠. چُست گهوڙو هن کي اُتي ملي ٿو. اي طالب! تون چُست گهوڙي تي سوار ٿئي.

١٠. طالب اُهو تکو گهوڙو پنهنجي ران هيٺيان ڪيو. بيشڪ اُهو انهيءَ دم برف ۾ ويو.

١٠. جڏهن هو انهيءَ برف ۾ پهتو. ته هن برف کان سواءِ اتي ٻيو ڪجهه نه ڏٺو.

١٠. چست گهوڙو سوار سميت اتي ڳري ويو. جسم ۽ جان ڳاري پوءِ دوست سان هڪ ٿيو.

١٠. اي بادشاهه اسان پنهنجي لطف ۾ ڪو عيب ڪو نهي. جو پنهنجن پيارن جي صدقو

بنا ڪنهن حيلي جي.

۱۰۵۔ منسلک در سلکِ عشاقتم کنی بی نیاز از جمله آفاقم کنی

۱۰۶۔ ای پسر این راه مشکل تر بود جسم و جان بگداز جز پا سر بود

۱۰۷۔ رفتن آنجا جسم را بگداختن در گدازی سرِّ جانان یافتن

کیستم من کیستم من کیستم ۔ در تحیّر مانده ام تا چیستم

۱۰۸۔ در صدف دُری یگانه جای کرد اندرونش آن گوهر غوغائی کرد

۱۰۹۔ آن صدف را بشکن و گوهر بیاب گر تو بازرگان باشی کامیاب

۱۱۰۔ گوهری را آن صدف باشد حجاب ۔ دور کُن آن پرده را زودی شتا

۱۱۱۔ گوهر بی قیمت است اندر آن گر بدست آری شوی شاهِ زمان

۱۱۲۔ آن صدف این جسم باشد ای پسر بشکنی یکبارگی شو بهره و

۱۱۳۔ جز شکستن آن صدف گوهر کجا مانده در پرده تو من و

۱۱۴۔ زین تنی فانی برون شو سر برآر تا لقا یابی وجودت را گذا

۱۱۵۔ با وجود کی خدا حاصل شود بی وجود باش تا واصل شو

۱۱۶۔ ترک کن این جسم در راهِ خدا تا شوی در هر دو عالم بادشا

۱۱۷۔ هر چه کارت با این تن است کار نیست کی بود عاشق سرش بر دار نیست

١٠٥- مون کي عاشقن جي سلڪ ۾ ڳنڍي ڇڏين ۽ سڀني آفتن کان مون کي آزاد ڪرين.

١٠- اي پٽ! هي رستو ڏاڍو ڏکيو آهي. جسم ۾ جان ڳاري ڳاري سسي ۽ پيرين ڪانسواءِ وڃڻو آهي.

١٠- جسم کي ڳاري اُتي وڃڻو آهي. جيڪڏهن جسم کي ڳار ينديون ته مطلب جو راز تو کي

هٿ ايندو.

مان ڪير هان، مان ڪير هان، مان ڪير هان. انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان.

(سبق ۷)

١٠٨- سپ جي پيٽ ۾ بي بها موتي آهي. انهيءَ موتي تي اجي هل مچايو آهي.

١٠٩- انهيءَ سپ کي پيچ ۾ موتي هٿ ڪر. جيڪڏهن تو کي ڪامياب سوداگر ٿيڻو آهي.

١١- ايها سپ انهيءَ گوهر لاءِ پڙدو آهي. انهيءَ پڙدي کي تون جلدي هٽاءِ.

١١- اندر بي بها گوهر آهي. جيڪڏهن تون اُهو هٿ ڪرين ته وقت جو بادشاهه ٿي پوين.

١١- اي پٽ! اِها سپ هي بدن آهي. هڪ دفعو اِهو پيچ ته ڪامياب ٿئين.

١١- انهيءَ سپ جي پچڻ کانسواءِ گوهر هٿ نه ايندو. تون بيائي جي پڙدي اندر پيل آهين.

١١- هن فاني جسم کان ٻاهر نڪر ۽ سربلند ڪر. جيڪڏهن بقا مان ٽڪ گهرين ته جسم کي ڳار.

١١- هن خاڪي جسم سان خدا تو کي ڪيئن ملندو ۽ پنهنجي وجود کي فنا ڪر ته خدا ملئي.

١١- هن جسم کي الله جي راهه ۾ فنا ڪر. ته پوءِ تون ٻنهي جهانن جو بادشاهه ٿين.

١١٧- جيڪو هن جسم سان ڪم آهي سو صحيح ڪرڻ نه آهي. اهو عاشق ڪيئن سڏبو
جنهن جو سر سوليءَ تي نه چڙهي.

کیستم من کیستم من کیستم ـ در تحیر مانده ام تا چیستم

۱۱۸ـ این سبوی خاکی ببا شد پر ز آب ـ آب آید تا نگردد او خراب

۱۱۹ـ این سبو تو نیستی آبی توی ـ این سبو بشکن بکش سر از د

۱۲۰ـ تن سبو بوده ست آبش پاک ذات ـ ذات را گم کرده اندر صفا

۱۲۱ـ ای پسر خود را سبو چه کرده ـ کی سبو اندر میان آور

۱۲۲ـ تو سبو چه نیستی هستی تو آب ـ تو نیی ابری تو هستی آفتا

۱۲۳ـ چون در اول آب جاری بوده است ـ در میان یاله شده بنموده

۱۲۴ـ ای کدامی باد در راهش وزید ـ تا که نز آب نام یاله شد پد

۱۲۵ـ لیک اول آب آخر آب بود ـ ساعتی آن شکل دیگر می

۱۲۶ـ ای پسر این جسم را بگداختی ـ سوی آن ذات منزه تا

۱۲۷ـ سد اسکندر بود این جسم تو ـ بشکن تا می شوی سلطان

کیستم من کیستم من کیستم ـ در تحیر مانده ام تا چیستم

۱۲۸ـ شیخ جامی چون بدید اسرار را ـ محو کرده وپس همه گفت

۱۲۹ـ پیش این مسئله مکتوب ساخت ـ بعد از آن کتب کلی روی تا

مان ڪيرهان، مان ڪيرهان، مان ڪيرهان - انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان

(سبق ٨)

١١٨- هيءَ مٽيءَ جو ڍِيو پاڻيءَ سان ڀريل آهي - جيستائين هن ۾ پاڻي پوندو ته خراب ٿيندو.

١١٩- تون دِلو ناهين تون پاڻي آهين - اهو دلو تون پنهنجي وجود کان مٿو ٻاهر ڪيو.

١٢٠- جسم ڍِيو آهي ۽ پاڻي پاڪ ذات آهي - تو ذات کي صفات ۾ گم ڪيو آهي.

١٢١- اي پٽ! تو پاڻ کي گهڙو ڇو ٺاهيو آهي - ڇو گهڙي کي وچ ۾ آندو اٿئي.

١٢٢- تون گهڙو ناهين تون پاڻي آهين - تون ڪکر ناهين تون سج آهين.

١٢٣- پهريان ڪکر مان پاڻي ٿو وسي - پوءِ وچ ۾ اُهو گهڙو ڏٺي ٿو پوي.

١٢٤- اهڙي ڪاواڙ وچ ۾ لڳي پئي - جو پاڻي منجهان گهڙو ونهي پوي پئي.

١٢٥- مگر پهريان به پاڻي هو ۽ پوءِ به پاڻي ٿيو - وچ ۾ تو ڏي ديرلاءِ بي شڪل ٺهي پئي.

١٢٦- اي پٽ! جڏهن هن جسم کي ڳاريندين - تڏهن انهيءَ پاڪ ذات کي رسندين.

١٢٧- هيءَ جسم سڪندر بادشاهه واري ديوار آهي - ايها ديوار پنهنجي ته بادشاهه ٿئين.

مان ڪيرهان، مان ڪيرهان، مان ڪيرهان - انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان

(سبق ٩)

١٢٨- جڏهن شيخ جاميءَ هن اسرار کي ڏٺو - تڏهن هن گفتار کي بند ڪري ڇڏيو.

١٢٩- پهريان هن مسئلن جا ڪتاب ٺاهيا - پوءِ هن ڪتابن کان منهن مٽي ڇڏيو.

۱۴۲. رویِ چون کافوری سوئی باد آورد — باد گردد جسم کافوری رود

۱۴۳. یک وجودی گرد با بادای پسر — از رموزی اسرار این یابی خبر

۱۴۴. ذات گرد دیگذرد او از صفات — گشت اوبی جسم در کائنات

۱۴۵. ما نه تفصیلش کنم ونی بیان — آن بیان بس مشکل آید بر زبان

۱۴۶. دان بدان این راه راست است — ای عزیز زین طریق باش تو آگاه نیز

کیستم من کیستم من کیستم ۔ در تحیر مانده ام تا چیستم

۱۴۷. سالها بودم مسلمان دیندار — تا بدانه تسبیح میکردم شمار

۱۴۸. در وظائف وردهم شاغل بودم — سوئی مسجد روز و شب مائل بودم

۱۴۹. زهد ریاضت می کشیدم روزها — بُد نه معلومت حقیقت سوزها

۱۵۰. سالها اندر عبادت بوده ام — هم بطاعت در تقاوت بوده ام

۱۵۱. ذکر الا الله میکردم بسی — آفرین میکرد مارا هر کسی

۱۵۲. پس بخدمت پیر عبد الحق شدم — تا که هر نیکی و بدی را پا زدم

۱۵۳. در بحر توحید مارا غوطه داد — در دلم آن مایه دردی نهاد

۱۵۴. عشق افزون با فقر امداد کرد — خاطری ویرانه ما آباد کرد

(سبق ۱۱)

۱۱. ڪافور کي جيڪڏهن هوا ۾ کولي رکبو. ته اُهو واءُ تي ويندو ۽ ڪافور هليو ويندو.

۱۲. اي پُٽ! تون واءُ سان هڪ ٿي وڃ. ته توکي انهن رمزن ۽ اسرارن جي خبر پوي.

۱۳. ذات اهو ٿيندو جيڪو صفات کان ٻاهر نڪرندو. اهو ڪائنات ۾ بي جسم ٿيندو.

۱۴. هي تفصيل ۽ بيان مان نٿو ظاهر ڪري سگهان. اهو بيان مشڪل سان زبان مان نڪري ٿو.

۱۵. اي عزيز! تون هيچ ۽ هيچ مگر سڌو رستو ايهو اٿئي، تون انهيءَ طريقي مان پڙ واقف ٿي.

ن ڪيرهان، مان ڪيرهان، مان ڪيرهان. انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان

(سبق ۱۲)

۱. ڪيترا سال مان ديندار مسلمان هيم. ۽ هميشه تسبيح پڙهندو هيس.

۱. ورد ۽ وظيفن ۾ مشغول هيم. رات ڏينهن مسجد ۾ ويندو هيم.

۱. گهڻا ڏينهن مان زهد ۽ رياضت ڪئي. مگر سوز گداز جي حقيقت جي خبر نه هئي.

. ڪيئي سال مان عبادت ۾ رهيس. ۽ تقوىٰ ۽ طاعت ۾ رهيس.

. اِلّا الله جو ذڪر مان گهڻو ڪيو. هر هڪ ماڻهو مون کي آفرين ڪرڻ لڳو.

. تنهن کان پوءِ مان پير عبد الحق جي خدمت ۾ پيش ٿيم. ۽ نيڪيءَ بديءَ کي

لت هڻي ڇڏيم.

. هن مون کي توحيد جي بحر ۾ غوطو ڏنو. هن منهنجي دل ۾ درد جو خزانو پيري ڇڏيو.

۱. هن مون کي جهڙو عشق ۽ فقيري عطا ڪئي. منهنجي ويران دل کي آباد ڪيو.

۱۵۵۔ دینداری را فراموشی نمود — از مذاهب کیش ما را در ر

۱۵۶۔ آن مسلمانی کجا من هم کجا — حسنِ آن محبوب باشد جا

۱۵۷۔ از وجودی رستگاری یافتم — سر ز دین و کفر ایمان ب

۱۵۸۔ تا درون ورطۂ عشق انداخته — دل ز خیالاتِ دگر پردا

۱۵۹۔ جسمِ خاکی را چنان او کرد گم — دل نماده آنجا نماده هیچ

۱۶۰۔ موجهائی دریاه میدارد بسی — یک بباید سر بسر آن سر

۱۶۱۔ موج بعضی خون پر خونی بود — اندران موج نه هر کس میر

۱۶۲۔ آب او خونست تیزان تیز شد — آب خون را سرخیٔ آمیز

۱۶۳۔ پیرِ ما اندر آن دریائی زد — نی رجائی خوف هم نی نیک

۱۶۴۔ از توجه جسمِ خاکی گم شده — آن شده تا هر چه بوده او

۱۶۵۔ کس نداند گردشی احوالِ ما — پیر حیدر الحق هادی

۱۶۶۔ زیرِ پا آری تو مشتِ خاک را — تا رسی یک بارگی آن پاک

۱۶۷۔ در اول این مشتِ خاکی دور کن — که این حجابِ اکبر است و ما

۱۶۸۔ بعد از آن این هر دو می باشد یک — اندرین معنی نیاری هیچ

۱۵. هن ديندا ري مون کان وساري ڇڏي. ۽ دين مذهب کان مونکي ٻاهر ڪڍي ڇڏيو.

۱۵. ڪٿي مان رهيم ڪٿي مسلماني رهي. محبوب جو حسن جا بجا ڏسڻ ۾ آيو.

۱۵. هن جسم کان مونکي ڇوٽڪارو مليو. ۽ مان دين ايمان ۽ ڪفر کان آزاد ٿيم.

۱۵. هن مون کي عشق جي ڪُنَ ۾ وڌو. جنهنڪري منهنجي دل غير خيالن کان آزاد ٿي.

۱۵. هن منهنجي خاڪي جسم کي اهڙو گم ڪري ڇڏيو. جو اُتي نه دل رهي ۽ نه دم رهيو.

۱۶. درياه جون موجان گهڻيون پيدا ٿيون. ۽ هڪ ٻئي جي مٿان موجان اچڻ لڳيون.

۱۶. بعضي انيءَ خوني لهرون هيون. انهن لهرن ۾ هرڪو ڇي نه سگهندو.

۱۶. هن جو پاڻي خون کان به تيز هو. جنڪ خون ۾ سرخي مليل هئي.

۱۶. مرشد مونکي اهڙي درياه ۾ اڇي وڌو. جتي نه اُميد نه خوف ۽ نه نيڪي ۽ نه بدي هئي.

۱۶. ٻنهنجي توجه فيض سان منهنجي خاڪي جسم کي گم ڪري ڇڏيائين جنهنڪري جيڪي اصل هيم سوئي ٿي پيم.

۱۶. منهنجي مرشد عبدالحق کان سواءِ ٻي ڪنهن کي به منهنجي هن گردش جي احوال جي خبر نه هئي.

۱. هن خاڪ جي مُٽ کي تون پيرن هيٺ آڻ. ته پوءِ تون انهيءَ پاڪ ذات کي ملندين.

۱. پهرين تون هن مٽيءَ جي مُٽ کي دور ڪر. جو هي وڏو حجاب جو پڙدو آهي ۽ خود ي آهي.

۱. تنهن کان پوءِ هو ٻئي هڪ ٿا ٿين. تون انهيءَ ۾ ڪو شڪ گمان نه ڪر.

الف

۱۶۸۔ روشنی و آفتاب ست هر دو یک — دو نموداری ست آن ملک و ملک

۱۶۹۔ بود را نابود کردی ای پسر — نابودی در بود آری بسر

۱۷۰۔ نابودی را محو کن در بود شو — اندرین بودن همه نابود شو

۱۷۱۔ پس بنابود ز بودن سر بکش — لذت آن باده یکبارگی بچش

۱۷۲۔ مهربانی پیر خود کردم بیان — صد توجه کرد او بر من عیان

۱۷۳۔ هیچ پیر من نباشد در جهان — می برد از این مکان تا لامکا

کیستم من کیستم من کیستم ۔ در تحیر مانده ام تا چیستم

۱۷۴۔ این وجودت خیمه گل ای پسر — خیمه را کن پاره پاره سر

۱۷۵۔ اندر آن خیمه بود شاه پاک — بنگری چو بگذری از مشت خاک

۱۷۶۔ او توئی اندر میان نی دیگری — بالیقین دان خویش را خود دیگ

۱۷۷۔ گاه بر افلاک بالا می روی — گاه بر عرصه زمین تو می رو

۱۷۸۔ گه گدا گر بادشاه گاهی وزیر — گاهی دربان میشوی گاهی ا

۱۷۹۔ هر چه هست او توئی دیگر نیست — جز تو گوئی در میان دیگر کسی ا

۱۸۰۔ مرغ خیالم این چنین پرواز کرد — تا که اندر لامکان ما را ب

الف ١٦٨- سج ۾ روشني بہ هڪ آهن - جو اُهو مُلڪان مُلڪ ڏسڻ ۾ اچي ٿو.

١٦٩- اي پُٽ! تون هاڻ کي ناهڻ ڪيو اُٿئي. هاڻي ناهڻ کي ڇڏي هاڻ ۾ اچ.

١٧٠- ناهڻ کي ڇڏي تو هاڻ ۾ آءُ - ۾ هن هاڻ ۾ تون سڀ نابود ٿي وڃ.

١٧١- پوءِ نہ هئڻ کان هاڻ ڏانهن سر مٿي ڪر. هڪ دفعو انهيءَ شراب جو مزو چکي ڏس.

١٧٢- مان پنهنجي مرشد جي مهرباني بيان ڪيم - جنهن مون تي سوين دفعه پنهنجو توجه فرمايو.

١٧٣- منهنجي مرشد جهڙو دنيا ۾ ڪو نہ هوندو جنهن مون کي هن دنيا کان لامڪان تي پهچايو.

مان ڪير هان، مان ڪير هان، مان ڪير هان - انهيءَ حيرت ۾ آهيان تہ مان ڇا آهيان

(سبق ١٣)

١٧٤- اي پٽ! هيءُ وجود خاڪ جو تنبو آهي - انهيءَ تنبوءَ کي ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏ.

١٧٥- انهيءَ تنبوءَ جي اندر پاڪ سُلطان ويٺو آهي. جيڪڏهن تون انهيءَ خاڪ جي مُٺ
کان اندر ڏسين تہ هو ڏسندين.

١٧٦- اُهو اندر تون پاڻ آهين ٻيو ڪو نہ آهي - انهيءَ تي يقين رک تہ تون پاڻ کي ڏسندين.

١٧٧- ڪڏهن تون آسمان تي گهمندو ٿو وتين. ڪڏهن زمين تي ڊڪندو ٿو وتين.

١٧٨- ڪڏهن تون ٻنيو، ڪڏهن بادشاھ، ڪڏهن وزير ٿو ٿئين، ڪڏهن دربان
ٿو ٿئين، ڪڏهن امير -

١٧٩- جيڪي آهي سو تون آهين ٻيو ڪو نہ آهي - پيدائش تہ تون کان سواءِ وچ ۾ ٻيو ڪير آهي.

١٨٠- منهنجي خيال جو پکي مون کي اڏائي ديو ۾ وڃي مون کي لامڪان ۾ رسايو.

۱۸۱. بحرِ آن جا موج در موج آورد　　در میانِ امواج سالک رابند

۱۸۲. موج زیرین می زند بالائی سر　　موج بالائی زند در زیرِ تر

۱۸۳. نامِ آن دریائی باشد نارِ نور　　نعره میزد از وشو دور دور

۱۸۴. هر که از آنجا بگذرد از خود رود　　تا بسوزد یا گداز دسر دهد

۱۸۵. گاه زیر گاه بالا میزند　　گاه در گرداب سر گردان کند

۱۸۶. بحرِ آن اعظم ندارد انتها　　نیست او را ابتدا و انتها

۱۸۷. بحرِ آن اعظم ندارد ساحلی　　موجِ آن باشد یکا یک حائلی

۱۸۸. این خیالم موج شد در موجِ او　　جملگی یک موج گردیده نه دو

۱۸۹. هر کجا و هر کجا موج است او　　جا بجا آب روان شد سُو بسُو

۱۹۰. این چنین هست گردشِ احوالِ ما　　در عیان نبود بیان این حالِ ما

۱۹۱. گردشِ احوالم همین ساز د بیان　　عاقبت اندر جهان گردد عیان

۱۹۲. نیست جز دریا روان چیزی دگر　　موج او در موج می آرد بسر

۱۹۳. من در آن امواج موج گشته ام　　موجِ خود گشتم ولی سر گشته ام

۱۹۴. هر کجا و هر کجا و هر طرف موج است ها　　من روان آب بباشم جا بجا

١٨١. اتي سمنڊ ۾ ڇولين تي ڇوليون چڙهن ٿيون. سالڪ کي انهن ڇولين ۾ وڃي ٿو سٽي.

١٨٢. اُهي ڇوليون هيٺ تي مٿي ٿيون ٿين. ۽ مٿان تي ترتائين ٿيون وڃن.

١٨٣. انهيءَ درياهه جو نالو نار نور آهي. اُهو درياهه ڪڙڪا ٿو ڪري ته عجبي پري ٿئيءُ.

١٨٤. جيڪو انهن ڇولين منجهان لنگهندو سو بي خود ٿيندو. يا سڙي ويندو يا فنا
ٿيندو يا وڃي سر ڏيندو.

١٨٥. ڪڏهن ترم ڇڪي ٿو ڪڏهن مٿي ٿو اڇلي. ڪڏهن ڦيرائيءِ ڪُنَ ۾ ٿو سٽي.

١٨٦. انهيءَ بحر بي پايان جي ڪا انتها ڪانهي. انهيءَ کي نڪا شروعات آهي نڪا پڇاڙي آهه.

١٨٧. انهيءَ بي پايان سمنڊ کي ڪو ڪنارو ڪونهي. انهيءَ جون ڇوليون تمام هيبتناڪ آهن.

١٨٨. منهنجو خيال اُنهن ڇولين ۾ ڇوليءَ تي ڏيو. اُهو سڀ هڪ ڇوليءَ تي ڏٺي بي نه رهي.

١٨٩. جاتي ڪاٿي اُنهيءَ جي لهر آهي. جاتي ڪاٿي هر طرف اُهوئي پاڻيءُ وهي ٿو.

١٩٠. منهنجو حال اهڙي گردش ۾ اچي ويو. جنهن جو بيان ظاهر ڪري نٿو سگهجي.

١٩١. منهنجي هن گردش جو احوال. نيٺ زماني ۾ ظاهر ٿيو.

١٩٢. هن وهندڙ درياهه کانسواءِ ٻيو ڪجهه ڪونهي. اُهو درياهه ڇولين تي ڇوليون ٿو هڻي.

١٩٣. مان انهن موجن اندر موج آهيان. مان خود موج ٿيو آهيان مگر مان حيرت ۾ آهيان.

١٩٤. هر هنڌ هر جاءِ منهنجيون لهرون آهن. مان هر هنڌ اهو وهندڙ درياهه آهيان.

۱۹۵. لذّت و آگاهی در آنجا می شود — جای جسم و جان آنجا نبود
۱۹۶. لذّت و آگاهی ندانم تا کرا — نیست آنجا ای پسر چون و چرا
۱۹۷. اندرین حیرت بسی حیران شُدم — همچو مرغی لامکان طیران شدم
۱۹۸. اندرین حیرت بسی افتاده ام — گرچه زین خاکی قفس آزاده ام
۱۹۹. چند گفتم این اشارت بسی — تا نمی فهمد رموزِ این هر کسی
۲۰۰. پیرِ ما را راه نمونی کرده است — از همه خیالات دل را برده است
۲۰۱. جای مرشدِ ما بود شهر دراز — پیرِ عبدالحق هادی سرفراز
۲۰۲. گر کسی یکبارگی اورا دیده است — خویش را از خویش او بگزیده است
۲۰۳. شد خدائی بنده یک از بندگان — سرمه چشم خاکش آستان
۲۰۴. خاکروبی میکنم آن بارگاه — من غلامِ کمترم او بادشاه
۲۰۵. چند گویم نعتِ هادی با زبان — تا نمی آید سر اسرار در بیان
۲۰۶. روشنائی بحر اشجر ها قلم — در صفت آن شه نمی آرند دم
۲۰۷. این گدا از نامه کردم تمام — ختم گردیده کتاب والسّلام
۲۰۸. آمده اینجا که سرِ خامه شکست — در نوشتن هر چه بود آن نوشت
کیستم من کیستم من کیستم — در تحیّر مانده ام تا چیستم

ختم شُد

سلسلہ فہرست بتخلّص "آشکار" بتخلّص "خدائی"

۱۹۵. لذت ۾ آگاهي اِنءَ ٿئي ٿي - جنهن جسم ۾ جان جي جاءِ ناهي.

۱۹۶. لذت ۾ آگاهي ناجائز ڪنهن کي آهي - اي پٽ! تي چون چرا جي جاءِ ناهي.

۱۹۷. مان انهيءَ حيرت ۾ حيران آهيان - مان لامڪان جو ڏاڍو ننڍڙو پکي آهيان.

۱۹۸. مان انهيءَ محبت ۾ گهٽو پيو آهيان - اگرچه مان هن خاڪي پڃري کان آزاد آهيان.

۱۹۹. مان گهڻو ڏٺو جيڪو جيئو آهي ۽ ڪٿائي اشارا ڏنا اٿم، تڏهن به اهي راز رمزون هر ڪو سمجهي نٿو سگهي.

۲۰۰. منهنجي مرشد منهنجي رهنمائي ڪئي آهي، منهنجي دل کي سڀني خيالن کان آزاد ڪيو آهي.

۲۰۱. منهنجي مرشد جو ديرو درازن ۾ آهي - پير عبدالحق هادي وڏي شان وارو آهي.

۲۰۲. جيڪڏهن ڪنهن هنکي هڪ دفعو به ڏٺو هوندو - ته هن پاڻ کي پاڻ کان فنا ڪري ڇڏيو هوندو.

۲۰۳. خدائي هنجي غلامن مان هڪ غلام آهي - هن جي آستان جي مٽي منهنجي اکين جو سرمو آهي.

۲۰۴. مان هنجي درگاهه جي مٽي پاڻ کي مکيان ٿو - مان هڪ خسيس غلام آهيان هو بادشاهه آهي.

۲۰۵. هنجي مان ڪيتري به تعريف پنهنجي زبان سان ڪيان، تڏهن به هنجي تعريف پوري ٿي نه سگهندي.

۲۰۶. سمنڊ مس ٿين ۽ وڻ قلم ٿين - تب هن بادشاهه جي صفت پوري نه ٿيندي.

۲۰۷. هي گداز نامو مان پورو ڪيم - ڪتاب هينئر پورو (ختم) ڪيانئو ۽ سلام ڪيان ٿو.

۲۰۸. جڏهن هن منزل تي آيو ته قلم سر ڀڃي پيو - جيڪي به لکڻو هو سو ڪي پورو ڪيم.

مان ڪير هان، مان ڪير هان، مان ڪير هان - انهيءَ حيرت ۾ آهيان ته مان ڇا آهيان.

نوٽ :- هن ڪتاب ۾ سرمست پنهنجو تخلص "خدائي" ڏيکاريو آهي

از:- قاضي علي اڪبر درازي

سچل سرمست

امن جو علمبردار

قرآن شريف ۾ فرمايل آهي ته "الصلح خير" (پاره ٥) معنيٰ، صلح ڀلو آهي - انهيءَ قرآني تعليم مطابق هن رند، عاشق جا خلق خدا کي تلقين ڪئي آهي سا قابل تحسين آهي - ڪاش! جيڪڏهن انهيءَ تلقين جي تعميل ڪئي وڃي ته ملڪ منجهان جنگ جدل هميشه لاءِ ختم ٿي وڃي - پاڻ فرمائي ٿو:-

١- جنگ با مردان چه داري - جنگ کن با نفسِ خويش
نفس را شناس - در رحمت رحمان در آ

٢- از جنگ و جدل نبود حاصلت يک ذره · مرد شو با صلح دم - نيّ هيچ زن ابکار باش

٣- لطف کن چندان که بيگانه شود هيچو غلام · نزد اعلىٰ و ادنيٰ، با عزت و قار باش

٤- خُلق داري چون محمدؐ با همه کُن دلبري · تا شود تعريف تو، چون طوطي المقار باش

٥- از دني گاهي نيابي - مدعا ديدارِ حق · چون خدا در همه داني - تا بدِ جه گوار باش

٦- هيچو صوفي در همه - دانده شد يک ذات ا · کينه تعصب کار کافر - نيّ رسم انفار باش

سرائڪي

عاشق رند ڪتان نه ليسين · جي ليسين تو پوتل هوسين رب سين
"سچل" عشق دي خبر تدُ اهو ليسين · جڏا نهن صلح هو سين سڀ سين

شهنشاهِ عشق

هي مُصنفِ اعظم پنهنجي ديوان آشڪار ۾ فرمائي ٿو ته:-

١. گردشِ احوال مارا ـ لامڪاني ڪرداست
برورم همچو غلامان ـ سڪياني ڪرداست

معنيٰ:- هن سرمستيءَ جي حالت مون کي لامڪان جي اعليٰ ترين منزل تي رسايو آهي ۽ سوين شاهه منهنجي درجي غلامي ڪري رهيا آهن ـ يعني ته هيءُ بيشڪ شهنشاه آهي.

٢. جرعهٔ مے نوشيده ام. خلعتِ بقا پوشيده ام
جوشيده ام خوشيده ام. زاهد چه داند حالِ ما

معنيٰ:- مان وحدت جي شراب جو ڍڪ پيتو آهي جنهن ڪري بقا بالله جي اعليٰ ترين منصب تي فائز آهيان. زاهد کي منهنجي هن جوش جولان ۽ موج مستيءَ جي حالت جي ڪهڙي خبر؟

٣. اين راهِ بيکسي را اے زاهدا چه داني
زاو برسم رسيده شر ڪله ڪياني

معنيٰ:- اي زاهد! تون هن طريقي کي هيچ سمجهين ٿو. مگر منهنجي سر تي شهنشاهي تاج رکيل آهي

٤. من مست شرابيم شرابيم شرابيم
سلطان جهانيم بنظر خلق خرابيم

معنيٰ :- مان وحدت جو شراب پي مست ٿيو آهيان - ليڪن مان جهان جو بادشاهه آهيان اگرچه خلق جي نظر ۾ مان خراب آهيان -

۵- اين چه ميداني دلا چون من گدائي ميکنم
از گدائي در دو عالم بادشاهي ميکنم

معنيٰ :- اي دل ! تون ڇا ٿي سمجهين مان گدا آهيان ؟ ليڪن مان انهيءَ گدائيءَ ۾ ٻنهي جهانن جي بادشاهي ڪريان ٿو -

۶- بگمراهي نه افتاديم هرگز - جهان را ميکنم رهنمائي

معنيٰ :- مان گمراهه هرگز نه آهيان - ليڪن مان جهان جي رهنمائي ڪرڻ آيو آهيان -

۷- لطف بر ما کرد سيد المرسلين
کرد مارا از گروهِ عاشقين

۸- از سرِ وحدت مارا آگاه کرد
من گدا بودم ولے مارا شاه کرد

معنيٰ :- سيد المرسلين صلي الله عليه وسلم مون تي پنهنجو قرب ڪري مون کي پنهنجي عاشقن جي خاص گروهه ۾ شامل ڪيو آهي ۽ مون کي وحدت جي مخفي رازن رموزن کان آگاهه ڪيو آهي ۽ مان گدا هيم مگر هن مون کي شاهه بڻائي ڇڏيو آهي -

۹- از يدِ ساقي کوثر جام خورده ام
زان سبب گوءِ سبقت برده ام

معنيٰ :- مان ساقيءَ ڪوثر جي هٿ مبارڪ کان جام پيتو آهي - جنهن ڪري منهنجو سڀني کان وڌيڪ ۽ اعليٰ شان آهي -